

tieken zich telkens op het «jus in sacra» veroorloofden. De beide richtingen, waarvan de eene zich kon beroepen op Barnevelt en Wtenbogaert, de andere op Trigland en Voetius, geraakten ook na de nederlaag der Remonstranten telkens slaags.

De Rotterdamsche overheid uit den tijd van Brakel moet in doorsnede genomen tot de eerste, hij zelf zeer beslist tot de tweede richting gerekend worden. In zijn standaardwerk toont hij zich een goed leerling van Voetius.

Aanstootelijk moet het voor een lezer van dat werk, als ik boven een noemde, dus wel zijn geweest, wanneer zijn oog viel op uitspraken als deze: «*In* ofte *over* de Kerke moet de minste heerschende macht niet zijn, noch van Overheden, noch van yemant anders, daar is Jezus alleen Koning, maar alles wat de Overheden doen moeten is *omtrent* de Kerke. *In* ende *omtrent* scheelt zeer veel. Een Overheyt heeft magt *omtrent* het Houwelyk, maer niet *in* het Houwelyk: *Omtrent* de Huyshoudinge, maer niet *in* de Huyshoudinge: Soo ook *omtrent* de Kerke, maer niet *in* de Kerke». — Zulk een op den voorgrond stellen van het beginsel der souvereiniteit in eigen kring ging velen juist met betrekking tot de Kerk zeker te ver. En al was de wetenschap, dat Brakel zich de verwezenlijking van zijn ideaal: «dat de Kerk geen overlast sal hebben van eenige overheyt», blijkens zijne *Verklaring van de Openbaring*, die hij als toegift achter zijn boek had geplaatst, eerst voorstelde in het duizendjarig rijk, wel in staat de donkere wolk, die zich op het magistrale voorhoofd had gelegerd, te doen verdwijnen, de herinnering aan wat hij nog niet zoo lang geleden te Rotterdam had ondervonden, hield die wolk terug.

Het was niet zonder opzet, maar uit het leven gegrepen, dat Brakel in zijn werk schreef, dat de overheden geen macht hadden «Godtsalige in Leer en Leven onberispe-